

Samenvatting en begrippen

Kies je taak

Samen Wijzen!

Herhaling tijdvakken

Voetserven antwoorden

Beoordeling en medaay

Samenvatting hoofdstuk 1

Doel: Om te leren

Les 1 Lang geleden

De eerste bewoners van Nederland leefden van jagen en vissen. Als de mannen op jacht gingen, bleven de vrouwen en de kinderen bij de hutten.

Les 2 Op zoek naar eten

Vroeger leefden hier de **jagers**. Van de botten van dieren maakten zij **gereedschap**. De vrouwen bleven in het **kamp** en zochten naar planten die ze konden eten. Als de dieren wegtrokken, verhuisden de jagers ook. We weten veel uit die tijd door **vondsten** in de grond. Die voorwerpen uit **het verleden** kun je in een **museum** bekijken.

Les 3 De eerste boeren

De eerste boeren leefden in kleine dorpen. Ze hielden **vee** achter een hek voor het vlees en de melk. Ze **verbouwden** ook groente en granen. Het leven van de boeren was veiliger dan het leven van de jagers. De tijd van jagers en boeren is het eerste **tijdvak** in de **geschiedenis**.

Les 4 Hulp bij het werk

We weten veel over vroeger door voorwerpen die zijn opgegraven. Uit deze **bronnen** weten we dat jagers weinig **werktuigen** hadden. Boeren gingen steeds meer werktuigen gebruiken. Als ze ruzie kregen, gebruikten ze hun werktuigen ook als **wapen**. Boeren hadden meer spullen dan de jagers. Ze bewaarden eten in potten van gebakken klei.

Begrippen hoofdstuk 1

Doel: Om te leren

Les 2 Op zoek naar eten

vroeger

Lang geleden of heel lang geleden.

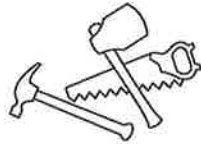
de jager

Iemand die aan eten komt door te jagen

het gereedschap

Voorwerp om iets mee te maken (werktuig).

het kamp

Groep tenten of hutten bij elkaar.

het museum

Gebouw waar je schilderijen, beelden of andere interessante dingen kunt bekijken.

de vondst

Iets dat gevonden is.

het verleden

De tijd die voorbij is.

Les 3 De eerste boeren

het vee

Dieren die een boer houdt voor bijvoorbeeld melk, vlees of wol.

verbouwen

Planten laten groeien om van te eten.

de geschiedenis

Wat er in het verleden gebeurd is.

het tijdvak

De geschiedenis is verdeeld in tien tijdvakken.

Les 4 Hulp bij het werk

de bron

Iets waar je informatie uit kunt halen.

het werktuig

Voorwerp om iets mee te maken (gereedschap).

het wapen

Voorwerp om mee te vechten.

Samenvatting hoofdstuk 2

Doel: Om te leren

Les 1 Een Romeinse stad in Nederland

Romeinse soldaten kwamen vanuit het verre Rome naar Nederland. Hier leefden toen Germanen. De Romeinen veroverden een deel van Nederland en ze bouwden hier steden. De Germanen leerden veel van de Romeinen.

Les 2 De Romeinen

De **Romeinen** waren het **volk** van de stad Rome. Veel Romeinen waren arm. Rijke Romeinen hadden **slaven**. **Koopmannen** kochten en verkochten spullen op de markt. De baas van de Romeinen heette de **keizer**. De Romeinen hadden een groot **leger** en **veroverden** veel landen, zoals Griekenland. Daar leefden de **Grieken**. Zij maakten gebouwen met **zuilen**. De Romeinen namen veel dingen van de Grieken over. Andere landen uit het Romeinse **rijk** namen die dingen weer van de Romeinen over.

Les 3 Wat de Romeinen geloofden

De Romeinen geloofden in veel **goden** en **godinnen**. Van de Grieken namen ze het **geloof** in een aantal Griekse goden over. Grieken en Romeinen bouwden **tempels** met beelden van hun goden. Een groep mensen werd **christen**. Zij geloofden in één God. Later werden alle Romeinen christen. Ze kwamen bij elkaar om te **bidden** in **kerken**.

Les 4 Romeinen in Nederland

In Nederland leefden de **Germanen**. De Romeinen voerden **oorlog** met de Germanen en veroverden een deel van Nederland tot aan een grote rivier. Dit werd de **grens** van het Romeinse rijk. Veel Germanen aan de overkant van de rivier waren hun **vijand**. In het Romeinse deel van Nederland bouwden de Romeinen steden. Germanen namen dingen van de Romeinen over.

Begrippen hoofdstuk 2 – blad 1

Doel: Om te leren

Les 1 Een Romeinse stad in Nederland

de bron

Iets waar je informatie uit kunt halen.

de jager

Iemand die aan eten komt door te jagen.

het museum

Gebouw waar je schilderijen, beelden of andere interessante dingen kunt bekijken.

het wapen

Voorwerp om mee te vechten.

Les 2 De Romeinen

de Romein

Iemand die in de stad Rome leefde of uit die stad kwam.

de slaaf

Iemand die voor een ander moet werken en het bezit van die ander is.

veroveren

Met soldaten de baas worden over het land van een ander.

de koopman

Iemand die spullen koopt en verkoopt.

het leger

Een groep soldaten die vecht tegen een vijand.

het rijk

Groot land waarover iemand de baas is.

de keizer

Soort koning.

de Griek

Iemand die leeft in Griekenland of uit dat land komt.

het volk

Grote groep mensen.

de zuil

Stenen paal aan een gebouw.

Begrippen hoofdstuk 2 – blad 2

Doel: Om te leren

Les 3 Wat de Romeinen geloofden

de godin

Een vrouwelijke god, die boven de mensen staat en waar mensen met een geloof in geloven.

de god

Iemand die boven de mensen staat en waar mensen met een geloof in geloven.

het geloof

Vertrouwen dat er een god bestaat.

bidden

Hardop of in gedachten praten met God.

de tempel

Gebouw dat gemaakt is voor het geloof in een of meer goden.

de christen

Iemand die gelooft in God en Jezus Christus.

de kerk

Gebouw waarin christenen bij elkaar komen.

Les 4 Romeinen in Nederland

de oorlog

Als twee volkeren met elkaar vechten.

de Germaan

Iemand die in Nederland leefde in de tijd van de Romeinen.

de grens

Onzichtbare lijn tussen twee landen.

de vijand

Iemand tegen wie je vecht.

3 0

Samenvatting hoofdstuk 3

Doel: Om te leren

Les 1 Karel de Grote komt aan

Als koning Karel aankwam op een paleis, hadden boeren voor genoeg eten gezorgd. Ridders en knechten reisden met Karel mee. Als het eten op was, trok de groep verder.

Les 2 Heren en boeren

Karel de Grote was koning van een groot rijk. **Edelen** hielpen hem om het land te **besturen**. Een **edelman** was een belangrijke **heer** met veel **macht**. Hij woonde in een **kasteel** en kreeg hulp van **ridders**. De meeste mensen waren boer. Boeren waren vaak arm. Een groot deel van de **oogst** ging naar de **kasteelheer**.

Les 3 Christenen in Nederland

De **paus** in Rome was de belangrijkste **priester** van de christenen. Omdat Karel **vijanden** voor hem verjoeg, **kroonde** de paus Karel tot keizer. De Nederlanders hadden een Germaans geloof en brachten **offers** aan hun goden. De paus wilde dat iedereen christen werd en stuurde priesters naar Nederland om de mensen te **bekeren**. De Nederlanders werden christen, maar hielden ook oude Germaanse **gebruiken**.

Les 4 Kerken en kloosters

Bij een **kerkdienst** lazen priesters voor uit de **Bijbel**. Ze vertelden wat mensen moesten geloven en hoe ze moesten leven.

Monniken leefden in **kloosters** en droegen **pijen**. Vaak waren het **geleerden**. Ze schreven boeken over en bewaarden zo hun **kennis** in de **bibliotheek**. Zonen van belangrijke edelen kregen les in het klooster en werden priester.

3 1

Begrippen hoofdstuk 3 – blad 1

Doel: Om te leren

Les 1 Koning Karel komt aan

de god

Iemand die boven de mensen staat en waar mensen met een geloof in geloven.

het rijk

Groot land waarover iemand de baas is.

de kerk

Gebouw waarin christenen bij elkaar komen.

de christen

Iemand die gelooft in God en Jezus Christus.

het geloof

Vertrouwen dat er een god bestaat.

het vee

Dieren die een boer houdt voor bijvoorbeeld melk, vlees of wol.

verbouwen

Planten laten groeien om van te eten.

Les 2 Heren en boeren

besturen

Leiding geven.

de ridder

Soldaat met een paard (een ruiter).

de edelman

(mv de **edelen**)

Belangrijke man (mv mannen).

de macht

Je hebt macht als mensen doen wat jij zegt.

het kasteel

Groot en stevig huis dat wordt beschermd door een muur.

de kasteelheer

Edelman die in een kasteel woont.

de oogst

Alles wat een boer verbouwt en van het land haalt.

Les 3 Christenen in Nederland

de paus

De belangrijkste priester en baas van de kerk.

de vijand

Iemand tegen wie je vecht.

kronen

Iemand een kroon opzetten, waardoor hij koning of keizer wordt.

het offer

Geschenk dat aan een god wordt gegeven.

de priester

Belangrijke man bij een geloof.

(iemand) bekeren

Ervoor zorgen dat iemand jouw geloof aanneemt.

het gebruik

De manier waarop je iets doet, de gewoonte.

3 1

Begrippen hoofdstuk 3 – blad 2

Doel: Om te leren

Les 4 Kerken en kloosters

de kerkdienst

Bij elkaar komen in een kerk (meestal op zondag) om naar de priester te luisteren.

de Bijbel

Belangrijk boek van christenen.

het klooster

Gebouw waarin monniken wonen.

de monnik

Priester die in een klooster woont.

de pij

Lang kleed dat monniken dragen.

de kennis

Wat mensen weten.

de geleerde

Iemand die veel kennis heeft.

de bibliotheek

Gebouw met boeken.

4 0

Samenvatting hoofdstuk 4

Doel: Om te leren

Les 1 Op weg naar de stad

In Nederland stopte een deel van de boeren met werken op het land. Ze gingen in een stad wonen, waar ze niet meer voor de heer hoefden te werken. Daar gingen ze ander werk doen.

Les 2 Wonen en werken in de stad

Boeren verbouwden meer eten dan ze zelf nodig hadden. Een deel gaven ze aan de heer. De rest verkochten ze op de markt. Omdat op het land minder werk was te doen, ging een deel van de boeren in de stad wonen. Daar werkten ze niet meer voor de edelen, maar waren ze vrij. Ze waren geen boer meer maar gingen bijvoorbeeld spullen maken voor hun **beroep**. Mensen met hetzelfde beroep werkten samen.

Les 3 Geld wordt belangrijk

Edelen hadden geld nodig voor hun dure leven. Ze kregen geld van de stad door **rechten** te verkopen. Hierdoor kregen de edelen minder macht over de stad en de **burgers**. De stad kon door de rechten soms geld verdienen, bijvoorbeeld met **tol**. Koopmannen lieten hun geld bewaren bij een **bank**. Bij de bank kon je ook geld lenen.

Les 4 Steden regelen het zelf

De **burgemeester** was de baas van de stad en werkte vanuit het **stadhuis**. Samen met de rijke burgers vormde hij het **bestuur** van de stad. Ze maakten de **wetten** voor hun stad. De wetten beschermden de burgers. Steden hadden eigen **rechters**. De rechter bepaalde welke straf iemand kreeg. Je moest bijvoorbeeld een **boete** betalen of je werd uit de stad **verbannen**.

4 1

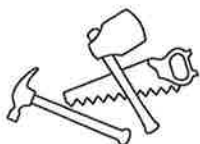
Begrippen hoofdstuk 4

Doel: Om te leren

Les 1 Op weg naar de stad

het gereedschap

Voorwerp om iets mee te maken (werktuig).

het wapen

Voorwerp om mee te vechten.

de koopman

Iemand die spullen koopt en verkoopt.

de stad

Grote plaats waar veel mensen wonen.

de oorlog

Als twee volkeren met elkaar vechten.

de edelman

(mv de edelen)

Belangrijke man (mv mannen).

besturen

Leiding geven.

Les 2 Wonen en werken in de stad

het beroep

Het werk dat iemand doet om geld te verdienen.

Les 3 Geld wordt belangrijk

de burger

Inwoner van een stad.

het recht

Iets wat je mag doen.

de tol

Geld dat je betaalt om over een weg of rivier te mogen.

de bank

Gebouw waar geld wordt bewaard en waar je geld kunt halen.

Les 4 Steden regelen het zelf

het bestuur

Groep mensen die leiding geeft.

de burgemeester

Belangrijkste bestuurder van een stad.

het stadhuis

Het gebouw waar de burgemeester werkt en het stadsbestuur bij elkaar komt.

de wet

Een regel van het bestuur van een stad of land waar iedereen zich aan moet houden.

de rechter

Iemand die beslist of mensen straf verdienen.

de boete

Geld dat je voor straf moet betalen.

verbannen

Iemand voorgoed wegsturen, bijvoorbeeld uit een stad.

Samenvatting hoofdstuk 5

Doel: Om te leren

Les 1 In de haven

In de tijd van Jan Huygen maakten zeelui uit Europa verre zeereizen. Ze brachten spullen mee uit de landen waar ze kwamen. Kooplui uit heel Europa kochten de spullen en verkochten ze in hun eigen land. Hierdoor leerden mensen in Europa mooie dingen uit verre landen kennen.

Les 2 Zeereizen

In de tijd van Jan Huygen maakten **Spanjaarden** en **Portugezen** verre zeereizen om de weg naar **India**, een land in **Azië**, te vinden. Onderweg ontdekten ze nieuwe landen. Tijdens deze **ontdekkingsreizen** maakten ze kaarten en kwamen ze meer te weten over landen en zeeën. Jan Huygen schreef een **reisboek** over zijn reizen en hij tekende kaarten na. Zo wisten de Nederlanders de weg naar India ook.

Les 3 De reis van Columbus

Vanuit Spanje ontdekte Columbus de weg over zee naar **Amerika**. Hij dacht dat hij in India was, daarom noemde hij de bewoners **indianen**. Columbus schreef een reisboek. Daardoor weten we nu nog wat hij allemaal meemaakte. Een groep Spanjaarden bouwden een **fort** in Amerika en bleef er wonen. Later haalden Europeanen goud en andere spullen uit Amerika. Veel Europeanen bleven in Amerika wonen.

Les 4 Nederland en Spanje

In de tijd van Jan Huygen hoorden Portugal en Nederland bij Spanje. De Spaanse koning Filips was erg streng voor de Nederlanders. Nederlandse edelen kwamen daartegen in **verzet**. Willem van Oranje werd de **leider** van het verzet. Koning Filips stuurde de **hertog** van Alva naar Nederland, met een leger soldaten. Er kwam een oorlog, die Spanje verloor. Zeven Nederlandse **provincies** werd samen een land zonder koning: een **republiek**. Pas veel later werd Nederland weer een **koninkrijk**.

Begrippen hoofdstuk 5

Doel: Om te leren

Les 1 In de haven

de koopman

Iemand die spullen koopt en verkoopt.

de oorlog

Als twee volkeren met elkaar vechten.

veroveren

Met soldaten de baas worden over het land van een ander.

de vijand

Iemand tegen wie je vecht.

Les 2 Zeereizen

Azië

Hier: een deel van de wereld dat hier ver vandaan ligt, namelijk aan de andere kant van de wereld. Vroeger haalden koopmannen mooie spullen uit Azië.

de Portugees

Iemand die leeft in Portugal, of uit dat land komt.

de Spanjaard

Iemand die leeft in Spanje, of uit dat land komt.

India

Land aan de andere kant van de wereld.

de ontdekkingsreis

Reis waarin iemand een onbekend land ontdekt en de weg naar dat land.

het reisboek

Boek over een reis.

Les 3 De reis van Columbus

Amerika

Hier: werelddeel, dat per ongeluk ontdekt is door de ontdekkingsreiziger Columbus toen hij de weg naar Azië zocht.

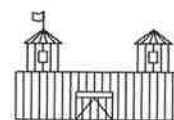
de Indiaan

Toen Columbus in Amerika kwam, noemde hij de mensen die daar woonden: indianen.

het fort

Een soort kasteel.

Les 4 Nederland en Spanje

het verzet

Proberen iets tegen te houden.

de leider

Belangrijk persoon in een groep die zegt wat de groep moet doen.

de hertog

Belangrijke edelman.

de provincie

Een deel van een land.

de republiek

Land zonder koning.

het koninkrijk

Land met een koning (of koningin).